ISSN 1995-6134

УДК *347.952:341.945:983*
DOI: http://doi.org/10.5281/zenodo.16746426

Т.Б. ВІЛЬЧИК,
доцент кафедри цивільної юстиції та адвокатури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, м. Харків, Україна; e-mail: kafe-agata@i.ua;
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-2637-3721

РОЛЬ АДВОКАТУРИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ТА ГАРАНТІЇ ЇЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

T.B. VILCHYK,
Professor, Chair of Civil Justice and Advocacy, Yaroslav Mudryi National Law University, Doctor of Law, Full Professor, Kharkiv, Ukraine; e-mail: kafe-agata@i.ua;
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-2637-3721

THE ROLE OF THE BAR IN ENSURING THE RULE OF LAW AND GUARANTEEING ITS INDEPENDENCE

АНОТАЦІЇ (ABSTRACTS), КЛЮЧОВІ СЛОВА (KEYWORDS)

Постановка проблеми. Верховенство права є однією з фундаментальних цінностей Європейського Союзу, закріплених у статті 2 Договору про Європейський Союз, яку повинні поважати держави-члени, в тому числі у сферах, не охоплених правом ЄС. Верховенство права є ключовим захистом від поширення авторитарних режимів і порушення міжнародного права. Зміцнення верховенства права є найважливішим елементом діяльності ЄС, поряд зі зміцненням демократичних структур і захистом прав людини. Воно посідає центральне місце у взаємодії ЄС з країнами-кандидатами та потенційними кандидатами в рамках процесу розширення, а також лежить в основі ширшої взаємодії ЄС з країнами по всьому світу. **Метою** статті є дослідження ролі та значення діяльності адвокатури та адвокатів у забезпеченні верховенства права в Україні. В якості **методу** обрано порівняльне дослідження, яке дозволило провести аналіз вказаних вище питань та порівняти національну законодавчу базу з правовою базою країн Європейського Союзу із різними правовими системами. **Результати.** Встановлено, що адвокати у всьому світі поряд із суддями та прокурорами відіграють важливу роль у додержанні верховенства права. Особливого значення роль адвокатів у забезпеченні верховенства права в Україні набула з часів повномасштабного вторгнення країни-агресора на територію України, де на цей час відбувається масове порушення конституційних прав її громадян та інших осіб, що перебувають під юрисдикцією України. **Висновки.** Верховенство права не може панувати, якщо не буде забезпечено дуже високий ступінь незалежності думки і дій для основних дійових осіб, що застосовують закон – суддів і адвокатів. Обов'язок адвокатів підтримувати верховенство права не повинен розглядатися як зайвий. Адвокати несуть особливі зобов'язання перед суспільством, що випливають з їхнього особливого становища, що породжує їхню відповідальність за збереження цілісності правової системи таким чином, щоб верховенство права було забезпечено. Незалежність адвокатів є важливим питанням для міжнародної системи прав людини. Будь-який міжнародний документ, що стосується доступу до правосуддя або права людини на справедливий судовий розгляд, має враховувати незалежність адвокатів. У період, коли збільшується кількість порушень прав людини, має місце порушення прав самих адвокатів, настав час для адвокатів робити те, що вони вміють найкраще. Саме це і є підтриманням верховенство права. Вказане положення повністю поширюється і на суддів. Конвенція Ради Європи про захист професії адвоката носитиме обов'язковий характер та зможе передбачити конкретний механізм контролю за її дотриманням для всіх країн, що входять до Ради Європи, у тому числі – й для України.

Ключові слова: *верховенство права; незалежність адвокатури та адвокатів; міжнародні стандарти організації та діяльності адвокатури; порушення прав адвокатів; відповідальність за втручання у діяльність адвокатів*

***

Problem statement. The rule of law is one of the fundamental values of the European Union, enshrined in Article 2 of the Treaty on European Union, which must be respected by the Member States, including in areas not covered by EU law. The rule of law serves as a key safeguard against the spread of authoritarian regimes and violations of international law.

© Вільчик Т.Б., 2025
Open access under CC BY license

Strengthening the rule of law is one of the most important elements of the EU's activities, alongside the reinforcement of democratic structures and the protection of human rights. It occupies a central place in the EU's relations with candidate and potential candidate countries in the context of the enlargement process, as well as underpins the EU's broader engagement with countries around the world. The **purpose** of this article is to examine the role and significance of the legal profession and lawyers in ensuring the rule of law in Ukraine. The chosen **method** is comparative analysis, which allows for the examination of the above-mentioned issues and the comparison of the national legislative framework with that of European Union member states with different legal systems. **Results.** It has been established that lawyers around the world, along with judges and prosecutors, play a vital role in upholding the rule of law. The role of lawyers in ensuring the rule of law in Ukraine has gained particular importance since the full-scale invasion of the aggressor state into Ukrainian territory, where there have been widespread violations of the constitutional rights of Ukrainian citizens and other persons under Ukraine's jurisdiction. **Conclusions.** The rule of law cannot prevail unless a very high degree of independence of thought and action is ensured for the main actors who apply the law – judges and lawyers. The duty of lawyers to uphold the rule of law should not be regarded as superfluous. Lawyers bear special obligations to society that arise from their unique position, which entails responsibility for maintaining the integrity of the legal system in such a way that the rule of law is preserved. The independence of lawyers is a crucial issue for the international human rights system. Any international instrument concerning access to justice or the human right to a fair trial must take into account the independence of lawyers. At a time when human rights violations are increasing and the rights of lawyers themselves are being infringed upon, it is time for lawyers to do what they do best – uphold the rule of law. This principle applies equally to judges.

Keywords: *rule of law; independence of the legal profession and lawyers; international standards of organization and activity of the legal profession; violations of lawyers' rights; responsibility for interference in lawyers' activities*

Постановка проблеми

Останніми роками верховенство права зазнає нападів по всьому світу [1]. Агресивна війна росії проти України завдає удару в саме серце демократії, прав людини та верховенства права. Вона загрожує верховенству права не тільки в Україні, але у Європі та всьому світі [2]. Якщо ми не реагуємо на їх порушення, права людини неминуче будуть здаватися недоречним. Забезпечення та захист прав і свобод людини в умовах війни є надскладним завданням, оскільки на перший план виходить право сили. Найбільш ефективним засобом стримування свавілля останнього є верховенство права, основу якого складає сила права, що забезпечує ціннісне ставлення до людини за будь-яких умов [3]. Наша держава та суспільство не можуть функціонувати за принципом Inter Arma Silent Leges – "під час війни закон мовчить" [4].

Починаючи з 2020 року Європейська Комісія представляє щорічний звіт про верховенство права, в якому інформується про стан верховенства права в державах-членах. У 2021 році Європейська Комісія у своєму звіті зазначила, що адвокатська професія відіграє фундаментальну роль у забезпеченні захисту основоположних прав і зміцненні верховенства права [5]. Як відмічається у Звіті про верховенство права за 2023 рік, "необхідні постійні активні дії для збереження верховенства права і захисту європейського суспільства перед обличчям мінливих глобальних викликів – [1].

Як відомо, концепція "верховенства права" бере свій початок з різних правових систем. Коли мають на увазі верховенство права у Франції, то говорять l'itat de droit, у Німеччині – rechts staat, а в Італії будуть говорити про stati di diritto. Але все це варіації того, що називають верховенством права, і вони спрямовані на досягнення єдиної мети – утвердження прав і свобод особистості та в їх захист від будь-яких проявів свавілля з боку органів державної влади. В умовах верховенства права повноваження уряду обмежені законом і можуть реалізовуватися тільки на підставі закону [6].

Європейський суд вважає головними для захисту від свавілля влади принцип верховенства права та правової визначеності (Справи "Єлоєв проти України" та "Харченко проти України") [7]. Прецедентна практика Суду Європейського Союзу з питань верховенства права продовжує розвиватися. Наприклад, 5 червня 2023 року, Суд ЄС додатково роз'яснив вимоги ЄС щодо незалежності судової влади та постановив, що всі оскаржувані положення закону, ухваленого польським парламентом у грудні 2019 року, порушують законодавство ЄС, зокрема принципи незалежності судових органів та ефективного судового захисту [8].

Дана тема була предметом дослідження таких науковців та практиків, як Лайал Сунга (Lyal S. Sunga) [2], який досліджував проблему забезпечення верховенства права не тільки під час війни в Україні, але й у Європі та світі; Адама

ISSN 1995-6134

Дінг (Adama Dieng) [9] аналізував у своїх працях роль суддів та адвокатів у додержанні верховенства права; Сон Хуэй Ким (Sung Hui Kim) [10], який розкривав альтернативне розуміння верховенства права та доводив, що "адвокатів слід розглядати як захисників від авторитарних зловживань". Проблемам дотримання верховенства права та прав людини під час війни присвячені праці багатьох українських вчених, серед яких: І.В., Стаднік [3], Ю.Б. Ірха [4], Р.М. Дудник [11] та інші.

Звідси, *метою* статті є дослідження ролі та значення діяльності адвокатури та адвокатів у забезпеченні верховенства права в Україні. Новизна статті полягає у доведенні того, що верховенство права неможливе без реальної незалежності адвокатури, яка є рівнозначним гарантом правосуддя поряд із судом, а також в обґрунтовуванні потреби надання Конвенції Ради Європи про захист професії адвоката обов'язкового характеру та створення міжнародного механізму контролю за її дотриманням. *Завданнями* статті є з'ясування ролі суддів та адвокатів у забезпеченні верховенства права, аналіз стану дотримання прав адвокатів в Україні, країнах Європейського Союзу та світі в умовах зростання автократичних тенденцій, а також визначення конкретних кроків для посилення гарантій незалежності адвокатури.

Роль суддів та адвокатів у забезпеченні верховенства права

Верховенство права знаходиться під загрозою в тому числі й тому, що судова влада, як і професія адвоката, також знаходяться під загрозою. Якщо незалежна судова влада є опорою верховенства права, як це було неодноразово зазначено, тоді незалежна адвокатська професія є каталізатором, що допомагає його досягти [9].

Адвокати відіграють ключову роль у справедливому відправленні правосуддя та захисті прав особистості, вони допомагають забезпечити довіру суспільства до дій судів, роль яких має основоположне значення для демократії та верховенства права [12].

Як відмічає Sung Hui Kim [10], існує дві складові зобов'язання або елементи обов'язку адвоката відстоювати верховенство права. Перший елемент зобов'язує адвокатів виявляти вірність закону, що означає першочергове зобов'язання поважати позитивне законодавство. Другий елемент зобов'язує адвокатів висловлювати вірність ідеалам верховенства права, що зобов'язує адвокатів з більшою повагою ставитися до тих законів, які обмежують свавільне здійснення влади, протистояти законам, які закріплюють або посилюють свавільне здійснення влади, та утримуватися від співучасті у свавільному здійсненні влади, навіть за відсутності формального порушення закону.

Там, де панує верховенство права, правосуддя є доступним, а суперечки вирішуються неупереджено. Усі учасники судового процесу компетентні, етичні та не піддаються дискримінації. Щоб забезпечити таку компетентну, доступну, підзвітну і справедливу систему, державам потрібні адвокати, які не тільки є професійними і знаються на праві, а й незалежні у виконанні своїх функцій.

Разом з тим, в усьому світі все більше і більше адвокатів самі стають жертвами державних переслідувань. У суспільстві, де адвокати виступають за верховенство права, вони самі потребують захисту, який гарантуватиме їхню незалежність на благо їхніх клієнтів і суспільства загалом [13].

Порушення прав адвокатів в умовах поглиблення автократизації

Спеціальний доповідач з питань незалежності суддів та адвокатів Дієго Гарсіа-Саян до трьох основних проблемних сфер порушення прав суддів та адвокатів відносить: вплив авторитаризму на незалежність судових органів та діяльність адвокатів; проблеми в системі правосуддя, зумовлені корупцією; та забезпечення доступу до правосуддя для всіх [14].

Останні роки характеризуються сильною поляризацією і глобальною хвилею занепаду демократії та автократизації, які становлять серйозну небезпеку для прав людини. Демократичний занепад відбувається, коли ключові характеристики формальної демократичної системи країни зазнають значного спаду. Автократизація відбувається, коли лідери руйнують або зменшують здатність інших гілок влади контролювати їхні повноваження. Ця динаміка охоплює зміни в структурах управління, а також обмеження та прямі зазіхання на основні права [15]. Вони часто супроводжуються репресіями проти громадянського суспільства, звуженням громадянського простору та посиленням переслідування правозахисників [16].

В умовах поглиблення автократизації в усьому світі адвокати дедалі частіше стикаються з погрозами, арештами, переслідуваннями, ув'язненням та навіть убивствами. Це особливо ак-

ISSN 1995-6134

туально для адвокатів, які активно захищають права людини, права жінок, групи меншин, біженців і мігрантів, корінні народи, спільноти ЛГБТКІ + та займаються питаннями довкілля. Подібні переслідування не тільки порушують права адвокатів, але також зачіпають права інших осіб на справедливий судовий розгляд і широкий спектр прав людини, які мають бути захищені верховенством права і ефективно функціонуючою судовою системою [17].

У документі, представленому CCBE 2021 року для звіту Комісії ЄС про верховенство права, йдеться: "Національні адвокати повідомили про випадки і приклади, коли втручання в незалежність адвоката, порушення конфіденційності стосунків між клієнтом і адвокатом, що захищається професійним юридичним привілеєм, ідентифікація адвокатів з їхніми клієнтами, перешкоди для доступу до правосуддя, а також напади та погрози на адресу окремих адвокатів призвели до підриву верховенства права, порушення основних принципів незалежності адвокатів, фундаментальних прав і демократичних принципів" [5].

Неважко знайти приклади авторитарних лідерів, які використовують цю тактику: позбавлення адвокатського статусу десятків адвокатів у Білорусі на тлі масових протестів після спірних президентських виборів 2020 року. Одним із таких адвокатів є Дмитро Лаєвський [18], який розповів історію такої сильної агресії проти адвокатів, що значна кількість людей відмовилася від професії або їх було позбавлено адвокатського статусу, унаслідок чого в країні з населенням понад 9 мільйонів осіб залишилося менше ніж 2000 адвокатів.

Також, це повна реконструкція колегії адвокатів і судове переслідування адвокатів в Афганістані після захоплення талібами, що закінчився в серпні 2021 року; тюремне ув'язнення адвокатів без належної правової процедури протягом майже трьох десятиліть у Таджикистані. Особливо небезпечна ситуація для адвокатів і правозахисників у Колумбії. За останні роки було вбито сотні адвокатів і правозахисників, їм регулярно надходять погрози смертю, вони також перебувають під тиском з боку уряду [19].

Там, де авторитарні уряди впливають на незалежність адвокатської професії, міжнародне співтовариство має притягнути їх до відповідальності, знайшовши відповідні важелі для захисту адвокатів, чи то шляхом підключення фінансової чи економічної допомоги до кращих умов юридичного представництва, чи шляхом вжиття більш жорстких заходів, таких як цільові персональні санкції.

Одним із найпотужніших інструментів сьогодні, звичайно, є Глобальний закон Магнітського, вперше прийнятий Сполученими Штатами у 2016 році, який зараз використовується низкою інших країн для покарання фізичних та юридичних осіб у всьому світі за корупцію та грубі порушення прав людини. Акт названий на честь російського адвоката Сергія Магнітського, який повідомив про значну справу про податкове шахрайство, яку він розкрив за участю державних чиновників, але був заарештований за фальшивими звинуваченнями і помер у російській в'язниці в 2009 році [20].

Проблема з додержанням прав адвокатів в Україні

На думку експертів, хоча законодавство про адвокатуру та адвокатську діяльність України і відповідає здебільшого міжнародним стандартам організації та діяльності адвокатури, а на конституційному рівні прямо записано, що незалежність адвокатури гарантується, водночас повсюдно порушуються права адвокатів і гарантії їхньої незалежності з тенденцією збільшення чисельності таких порушень [21].

За даними Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ має місце стале зростання кількості порушень прав адвокатів в Україні:

– 2022 рік: до Комітету надійшло 59 звернень про порушення прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності;

– 2023 рік: у 2023 році зафіксовано 98 звернень [22];

– 2024 рік: у 2024 році до Комітету надійшло 86 звернень;

– за неповний 2025 рік (станом на серпень) зафіксовано вже близько 100 звернень [23].

Більшість зареєстрованих кримінальних правопорушень щодо адвокатів за ст.397-400 КК України закриваються під час досудового розслідування "у зв'язку з відсутністю доказів". Так, відповідно до Єдиного реєстру досудових розслідувань лише впродовж січня-березня 2023 року було зареєстровано 29 кримінальних правопорушень за ст. 397 КПК України (втручання в діяльність захисника чи представника особи), 6 – щодо погрози цим особам (ст.398 КПК України) та 1 – щодо посягання на цих осіб (ст.400 КПК України). Однак за жодним із зазначених кримінальних правопорушень справу не було скеровано до суду [24].

ISSN 1995-6134

На цей час на розгляді Верховної Ради України знаходяться декілька проєктів законів, які суттєво обмежують права адвокатів [25]. Так, серед викликів інституту адвокатури під час воєнного стану є спроби запровадження кримінальної відповідальності для тих адвокатів, які залишилися на тимчасово окупованій території. Адже їхню професійну діяльність із захисту та представництва громадян України пропонують вважати злочином (проект 10136) [26].

Одним із резонансних є проєкт Закону № 5661 від 14.06.2021 р. "Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо удосконалення окремих положень про судовий розгляд та досудове розслідування", в якому йдеться про можливість слідчого судді, суду постановити ухвалу про накладення на адвоката грошового стягнення у великому розмірі у випадках невиконання процесуальних обов'язків та зловживання процесуальними правами [27]. Національна асоціація адвокатів України (НААУ) висловила стурбованість щодо цього законопроєкту, зазначаючи, що він може призвести до зловживань з боку суддів та обмеження прав адвокатів [28].

Адвокати висловлюють низку критичних зауважень щодо закону про мобілізацію, ухваленого Верховною Радою України, у якому відсутня норма про бронювання адвокатів [27]. Але ж судді, прокурори, їхні помічники, правоохоронці а також усі інші працівники системи правосуддя мають броню від мобілізації. Втім адвокати не мають жодних гарантій у цьому питанні. Вони вважають, що мобілізація адвокатів без належних підстав може мати руйнівні наслідки для системи професійної правничої допомоги та порушувати законні права громадян.

На практиці, якщо стороні обвинувачення не подобається надто активна позиція адвоката у кримінальній справі, до зали судового засідання раптово з'являються представники військової влади (ТЦК) і вручають адвокату повістку про мобілізацію з метою усунути незручного для слідства, занадто активного адвоката [29].

Останнім часом НААУ все частіше отримує звернення щодо порушень прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності, у тому числі – з боку працівників територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки. Деякі факти містять ознаки злочину. Майже в усіх регіонах країни фіксуються випадки, коли адвокатам не дозволяють зустрітися з їхніми клієнтами, які утримуються у вказаних установах під надуманими приводами, змушують відмовитися від захисту або надання правничих послуг, а також погрожують і чинять тиск [30].

Дедалі більше адвокатів потерпає від ототожнення їх із клієнтами, що, своєю чергою, впливає на їхню ділову репутацію, створює загрозу для майна, життя та здоров'я [31].

За час повномасштабної війни число зафіксованих випадків ототожнення адвокатів із клієнтами невпинно зростає. Якщо у 2022 році було документовано 13 таких випадків, то у 2023 – вже 21, у 2024 – 28, а лише за перше півріччя 2025 року – 32 випадки. Це лише верхівка айсберга, адже багато інцидентів просто не доходять до офіційної статистики [23].

При цьому юридична відповідальність за подібні переслідування практично не наставала: з 2006 року в Єдиному реєстрі судових рішень знайдено лише два вироки за статтею про втручання в діяльність захисника (у 2015 та 2016 роках), тоді як щороку десятки проваджень просто не доходять до суду. Тобто, на практиці адвокати захищені не краще, ніж журналісти, які також часто стають жертвами нападів за свою діяльність. У цьому ракурсі є важливим прийняття новітнього законодавства, щодо відповідальності за ототожнення адвоката з клієнтом. Хоча етична і правова заборона ототожнювати адвоката з клієнтом існувала в Україні й раніше, новий Закон робить наступний крок: встановлює адміністративну відповідальність у вигляді штрафу (3400–5100 грн, тобто близько $100) для тих, чиї публічні дії призвели до реальних загроз чи шкоди адвокату [32].

Зміни вносяться і до Кримінального кодексу України, де буде закріплено, що напад чи насильство щодо адвоката через його професійну діяльність розглядатиметься як обтяжуюча обставина.

Закон про захист українських адвокатів від ототожнення їх з клієнтами абсолютно узгоджується з європейськими нормами та з виконанням міжнародних зобов'язань, які Україна візьме на себе, підписавши Конвенцію Ради Європи про захист адвокатської професії. Ця Конвенція – перший у світі міжнародний договір, спрямований виключно на гарантування безпеки і незалежності адвокатів. 5 вересня 2025 року Рада адвокатів України на позачерговому засіданні ухвалила звернення до Президента із проханням підписати Закон № 4547-IX від 16.07.2025, який запроваджує адміністративну відповідальність за публічне ототожнення адвоката з клієнтом [33].

Forum Prava, 2025. 84(4). 6–19
(Research Article)

ISSN 1995-6134

Проведене у рамках проекту "Реформа процесуального законодавства України в контексті забезпечення незалежності суддів та адвокатів" опитування близько 300 адвокатів із різних областей України показав, що 75 % адвокатів стикалися з порушенням незалежності під час своєї професійної діяльності, з них 33,3 % – понад п'ять разів.

При цьому майже 42 % адвокатів дало високу оцінку законодавчим гарантіям своєї професійної діяльності.

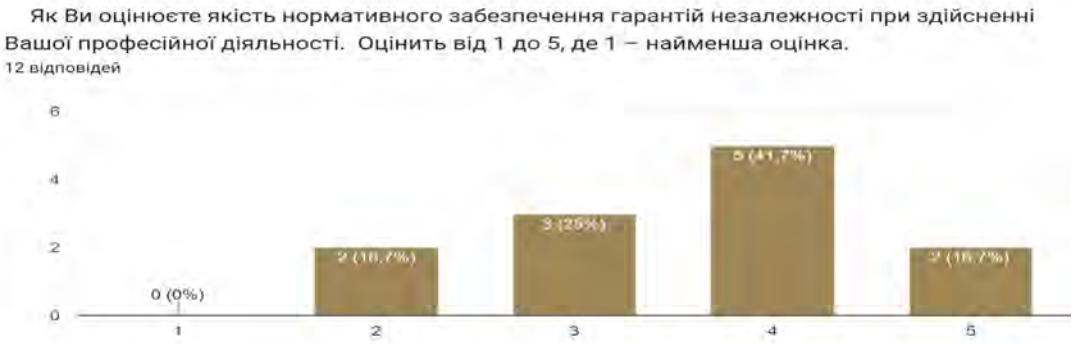

67 % адвокатів зверталися до компетентних органів зі скаргами щодо посягання на їх професійну незалежність.

83,3 % адвокатів зазначили, що вказані перешкоди здійснили істотний вплив на захист прав, свобод та законних інтересів осіб, яким надавалась правова допомога.

ISSN 1995-6134

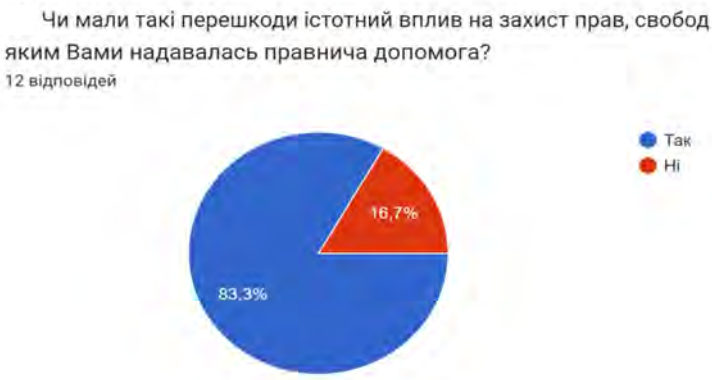

Тенденція очевидна: адвокати піддаються нападкам через свою професійну діяльність, їм потрібен кращий правовий захист для підтримки життєздатності системи правосуддя та захисту прав клієнтів.

Ситуація з додержанням прав адвокатів у країнах Європейського Союзу

Безумовно, в юрисдикції Європейського Союзу також існує низка питань, які хвилюють адвокатів та їхні асоціації. Право на захист і юридичні послуги, а також відносини між адвокатом і клієнтом невиправдано піддаються нападкам у таких галузях, як боротьба з відмиванням грошей або тероризмом, а також щодо пакетів санкцій проти російських корпорацій після початку війни проти України.

Як відмічається у Звіті про верховенство право ССВЕ за 2021 рік, колегії адвокатів Бельгії, Німеччини, Угорщини, Італії, Словаччини та Румунії повідомили, що адвокати ототожнювалися зі своїми клієнтами, що призвело до несправедливих нападів на адвокатів під час виконання ними своїх обов'язків. Крім того, мали місце випадки загроз фізичній безпеці адвокатів, що виникали внаслідок їхньої професійної діяльності (у Німеччині, Словенії та у Нідерландах) [34].

У Словаччині Асоціація адвокатів повідомила про неодноразові порушення конфіденційності між адвокатом та клієнтом з боку правоохоронних органів під час обшуків у приміщеннях юридичних фірм. У Литві все ще існують занепокоєння щодо дотримання професійної таємниці адвокатів, і питання з цього приводу залишаються на розгляді в Європейському суді з прав людини.

Однак, найбільш кричуща проблема стосується випадків вбивства адвокатів за виконання ними своїх професійних обов'язків. Останніми роками такі випадки мали місце в кількох державах-членах ЄС [35].

Доктор Маргарет фон Гален Віце-президентка Ради адвокатів і правничих товариств Європи з 2018 до 2020 року вважає, що значення професії адвоката для правової держави в Німеччині дедалі менше цінується. Так, наприклад, проєкт закону "Про посилення чесності в бізнесі" прямо передбачає, що документи, які перебувають у руках адвокатів, не захищені від конфіскації в разі кримінальних розслідувань [36]. На рівні ЄС діє директива про юридичну допомогу підозрюваним і обвинуваченим у кримінальних процесах [37], яка передбачає право на призначення адвоката до першого допиту. Це право було суттєво обмежене в Німеччині статтею 141a Кримінально-процесуального кодексу, яка входить у протиріччя із концепцією директиви ЄС, згідно з якою адвокат повинен завжди бути присутнім на допитах після арешту [38].

Отже, у країнах ЄС адвокати також стикаються з насильством і залякуванням під час виконання своїх професійних обов'язків. Це може набувати форми фізичних нападів і погроз на їхню адресу або на адресу їхніх рідних. Крім того, наразі як у Європі, так і в інших регіонах, не існує механізму, що дозволяв би на систематичній основі збирати дані про проблеми адвокатів.

Що стосується ситуації в інших *країнах-кандидатах до ЄС*, то, наприклад, з 2016 року в Туреччині було висунуто звинувачення 1500 адвокатам і близько 605 з них заарештовано. Як повідомила неурядова організація "Ініціатива заарештованих адвокатів", 334 адвокати були засуджені загалом до 2086 років позбавлення волі. Усім адвокатам висунули обвинувачення в терористичних злочинах. Разом із тим, стаття 314 Кримінального кодексу Туреччини навіть не містить конкретного юридичного визначення членства в терористичній організації, тому прокурори та судді мають широкі можливості для її юридичного тлумачення. Турецькі адвокати особ-

ISSN 1995-6134

ливо вразливі перед юридичними переслідуваннями, коли їх звинувачують у поділі політичних поглядів своїх клієнтів [39].

Ситуація у світі

У доповіді за 2022 рік спеціальний доповідач ООН з питання незалежності суддів та адвокатів Дієго Гарсіа-Саян відзначив "глобальне зростання практики, яка підриває, обмежує, обмежує і перешкоджає адвокатській діяльності". Він також повідомив, що за десятиліття з 2010 по 2020 рік понад 2500 адвокатів було вбито, затримано або викрадено по всьому світу [14].

Щорічно 24 січня міжнародне юридичне співтовариство відзначає день адвоката, який перебуває під загрозою зникнення. Дату обрали на згадку про різанину на Аточе 1977 року, коли п'ятьох юристів із трудових спорів було вбито в їхньому офісі в Мадриді, Іспанія.

Отже, від переслідувань з приводу ототожнення адвокатів зі своїми клієнтами до тиску з боку ЗМІ, тюремних ув'язнень і жорстоких нападів – існує низка загроз, з якими адвокати стикаються в усьому світі, особливо в країнах, де верховенство права слабке або де спостерігається відступ від демократії. Незважаючи на рідкість подібних дій, їх вчиняють навіть у тих країнах, де адвокати як категорія загалом не схильні до ризиків.

Разом із тим, як було показано вище, адвокати відіграють ключову роль у забезпеченні захисту основоположних прав та зміцненні верховенства права, включаючи право на справедливий суд. Обмеження діяльності адвокатів або погрози втручання в їхню роботу є загрозою для доступу до правосуддя, для права широкої громадськості на справедливий розгляд справи і, як наслідок, є загрозою для верховенства права в державі.

Для забезпечення верховенства права над довільним здійсненням влади необхідна сильна і незалежна професія адвоката. З цієї причини незалежність адвокатів є важливим питанням для міжнародної системи прав людини. Будь-який міжнародний документ, що стосується доступу до правосуддя або права людини на справедливий судовий розгляд, має враховувати незалежність адвокатів [40].

Парламентська асамблея Ради Європи затвердила Рекомендацію 2121 (2018) по розробці Європейської Конвенції "Про професію адвоката". Передбачається, що ця Конвенція носитиме обов'язковий характер та зможе передбачити конкретний механізм контролю за її дотриманням. Одним з варіантів такого контролю може стати механізм надання періодичних доповідей державами Парламентській асамблеї РЄ 91 щодо стану дотримання прав адвокатів в країні. При цьому наголошується, що має бути передбачена можливість для представників громадянського суспільства і професійних об'єднань адвокатів направляти свої власні "тіньові"/альтернативні доповіді про дотримання державою зобов'язань щодо захисту професійних прав адвокатів [41].

Станом на жовтень 2025 року Конвенція Ради Європи про захист професії адвоката підписана 18 країнами, до яких нажаль, не входить Україна. Після підписання Конвенції постане необхідність забезпечення моніторингу та незалежні розслідування випадків тиску чи загроз щодо адвокатів на підставі взаємодії конвенційних та національних механізмів впливу на усунення порушень.

У період, коли збільшується тяжкість і частота порушень прав людини, що супроводжується погрозами професійній незалежності та безпеці адвокатів, настав час для адвокатів робити те, що вони вміють найкраще, і рішуче обстоювати [40]. Саме це і є підтриманням верховенство права. Безумовно, це положення повністю поширюється і на суддів. Зростаюча глобальна тенденція порушення прав адвокатів і необхідність поліпшення їх захисту – це проблеми, які необхідно вирішувати щодня. Тому завдання полягає в тому, щоб узгодити риторику з діями, щоб забезпечити реалізацію ідеалів незалежності, викладених у багатьох міжнародних документах, у реаліях системи правосуддя.

Як одного разу зауважив голова Верховного суду США Воррен Бергер [42]: "Концепції справедливості повинні мати руки і ноги, інакше вони залишаться безплідними абстракціями".

Конкретні кроки

Міжнародне право прав людини вимагає від держав створення незалежних і неупереджених правових систем, які гарантували б, що ніхто не стоїть вище від закону, ніхто не перебуває поза захистом закону і ніхто не є виключеним або не підпорядковується закону. На шляху до втілення цього бачення в життя стоїть безліч перешкод. Однак ясний погляд на основні перешкоди, ухвалення міжнародного права і норм у сфері прав людини, а також досвід, який можна засвоїти з передової практики, що з'являється в усьому світі, дають змогу припустити, що існують шляхи просування вперед [16].

ISSN 1995-6134

У зв'язку з тим вважаємо, що необхідно зробити наступне:

1. Оголосити й усвідомити, що захисники потребують захисту.

2. Розробити чітке визначення верховенства права, яке повинно охоплювати і роль адвокатів у відправленні правосуддя. (До останніх часів Європейська комісія включала до нього тільки суддів). Лише тоді можна буде ефективно контролювати незалежність адвокатів на рівні Європейського Союзу та Ради Європи.

3.Завдання суддів і адвокатів полягає в тому, щоб у межах конституційного законодавства продовжувати наполягати на застосуванні верховенства права та захисті прав і свобод людини, навіть в умовах підвищеного занепокоєння з приводу їхньої безпеки.

4. Адвокати і судді, особливо в країнах, що розвиваються, повинні перейти від існуючої концепції "протистояння" до об'єднання зусиль у спільному забезпеченні верховенства права.

5. У вирішенні проблеми порушення прав адвокатів треба виходити за межі адвокатської корпорації, яка, як показав досвід, не в змозі самостійно їх вирішити. Треба підключати до вирішення цієї проблеми широкі верстви населення з тим, щоб люди зрозуміли, що порушення прав адвокатів – це не тільки справа корпорації, але й порушення прав кожного, кому може знадобиться юридична допомога.

6. Необхідне підвищення авторитету судової влади та адвокатури за рахунок зміцнення етичних стандартів поведінки та посилення відповідальності за їх порушення, а також ухвалення єдиних стандартів поведінки для всіх учасників судочинства – суддів, прокурорів та адвокатів з тим, щоб кожна сторона була обізнана не тільки про свої права, а й обов'язки.

7. Одним із напрямів у сфері превенції порушень прав адвокатів повинна стати просвітницька робота, основою якої має бути проведення заходів для державних структур, представники яких часто стають фігурантами порушень прав адвокатів.

Висновки

Верховенство права не може панувати, якщо не буде забезпечено дуже високий ступінь незалежності думки і дій для основних дійових осіб, що застосовують закон - суддів і адвокатів.

Обов'язок адвокатів підтримувати верховенство права не повинен розглядатися як зайвий. Адвокати несуть особливі зобов'язання перед суспільством, що випливають з їхнього особливого становища, що породжує їхню відповідальність за збереження цілісності правової системи таким чином, щоб верховенство права було забезпечено.

Незалежність адвокатів є важливим питанням для міжнародної системи прав людини. Будь-який міжнародний документ, що стосується доступу до правосуддя або права людини на справедливий судовий розгляд, має враховувати незалежність адвокатів.

У період, коли збільшується кількість порушень прав людини, має місце порушення прав самих адвокатів, настав час для адвокатів робити те, що вони вміють найкраще. Саме це і є підтриманням верховенство права. Вказане положення повністю поширюється і на суддів.

Маємо надію, що Конвенція Ради Європи про захист професії адвоката носитиме обов'язковий характер та зможе передбачити конкретний механізм контролю за її дотриманням для всіх країн, що входять до Ради Європи, у тому числі – й для України.

Конфлікт інтересів

Автор підтверджує, що його наукові та фінансові інтереси не вплинули на результати дослідження.

Вираз вдячності

Дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Rule of Law Report The rule of law situation in the European Union (2023). https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52023DC0800
2. Lyal S. Sunga. Чи вб'є війна Росії верховенство права в Україні та Європі? – Verfassungsblog.
3. Стаднік І. В. Верховенство права в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2022. № 9.
4. Ірха Ю. Б. Дотримання верховенства права та прав і свобод людини в умовах війни в Україні: проблеми теорії і практики. *Інформація і право.* 2023. № 3(46). http://il.ippi.org.ua/article/view/287088
5. Rule of Law Report (2021). https://judicialethicsplatform.nij.bg/wp-content/uploads/2023/06/EC_Rule-of-law-report-2021-CELEX_52021DC0700_EN.pdf?utm_source=chatgpt.com
6. Protecting the rule of law in the EU. Existing mechanisms and possible improvements.

https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/642280/EPRS_BRI(2019)642280_EN.pdf
7. Роль адвоката у демократичному суспільстві. 23.06.2017. https://protocol.ua/ru/rol_advokata_v_demokraticheskom_obshchestve/
8. CEC, Рішення від 5 червня 2023 р., "Комиссия против Польши", C-204/21, ECLI:EU:C:2023:442.
9. Adama Dieng. Role of Judges and Lawyers in Defending the Rule of Law. Fordham International Law Journal. Volume 21. https://core.ac.uk/download/pdf/144226178.pdf
10. Sung Hui Kim. (2023). Reimagining the lawyer's duty to uphold the rule of law. https://illinoislawreview.org/print/vol-2023-no-3/reimagining-the-lawyers-duty-to-uphold-the-rule-of-law/
11. Дудник, Р. М. Принцип верховенства права в умовах глобалізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право,* 2024. Вип. 5. Ч. 1. С. 66-70. http://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.1.8
12. Vereinbarung zwischen dem Europarat und dem Rat der europäischen Anwaltschaften. https://www.coe.int/de/web/portal/-/memorandum-of-understanding-between-the-council-of-europe-and-the-council-of-bars-and-law-societies-of-europe
13. Noeline Blackwell, Solicitor, CEO Dublin Rape Crisis Centre, Law Society of Ireland Rule of Law Conference, 2019.
14. Independence of judges and lawyers. Report of the Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers, Diego García-Sayán /A/77/160, 13.07.2022. https://docs.un.org/en/A/77/160
15. Vanessa A. Boese and others, Autocratization Changing Nature? Democracy Report 2022 (Gothenburg, Varieties of Democracy Institute, 2022).
16. Reimagining justice: confronting contemporary challenges to the independence of judges and lawyers" (13 April 2023). https://independence-judges-lawyers.org/reports/reimagining-justice-confronting-contemporary-challenges-to-the-independence-of-judges-and-lawyers/
17. Judges and prosecutors killed in the Philippines (2001-2021). final-report-to-supreme-court-philippines-1-october-2021-1.pdf (wordpress.com)
18. Belarus: Crackdown on Human Rights Lawyers. https://www.hrw.org/news/2024/05/27/belarus-crackdown-human-rights-lawyers?utm_
19. We need to talk about the Rule of Law. Der Rechtsstaatlichkeitspodcast von DAV und Verfassungsblog. https://anwaltverein.de/de/interessenvertretung/we-need-to-talk-about-the-rule-of-law
20. Jasmine D. Cameron. (2023) Lawyers Under Threat: Highlighting Their Plight. https://www.justsecurity.org/84880/lawyers-under-threat-highlighting-their-plight/
21. Merton R. The Functions of the Professional Association, The American Journal of Nursing, Vol. 58, No. 1 (Jan., 1958), Published By: Lippincott Williams & Wilkins. http://doi.org/10.2307/3461366
22. Звіт комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності за 2023 рік. С. 4. https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/Звіт%20Комітету%203ПА%202023.pdf
23. Звіт Комітету захисту гарантій адвокатської діяльності (2024). https://admin.unba.org.ua/assets/uploads/files/Komitety/Committee%20report/Звіт_Комітету_ЗПА.pdf
24. Відомості про зареєстровані упродовж січня-березня 2023 року кримінальні правопорушення (провадження) за ст.ст. 397, 398, 399, 400 КК України та результати їх досудового розслідування. https://data.gov.ua/en/dataset/8b9b1677-2407-454a-bfa7-76eb638c0ea1
25. Вільчик Т. Обов'язки адвоката: зарубіжна доктрина. *Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку:* матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 14 грудня 2023 р.) / редкол.: Т. В. Вільчик та ін. Харків: НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2024. 276 с. https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/vnd/ zbirnyky-naukovyh-konferenczij/
26. Проект Закону про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за деякі злочини проти основ національної безпеки України. https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42957
27. Проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо удосконалення окремих положень про судовий розгляд та досудове розслідування. https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=72224
28. Стефанчук М. Відповідальність адвокатів за зловживання процесуальними правами: штучно створена проблема чи об'єктивна необхідність? https://unba.org.ua/publications/8841-vidpovidal-nist-advokativ-za-zlovzhivannya-procesual-nimi-pravami-shtuchno-stvorena-problema-chi-obiektna-neobhidnist.html
29. Проблеми діяльності інституту адвокатури обговорили у Молдові. https://zib.com.ua/ua/157780.html
30. 53-rd European Presidents Conference 2025 in Vienna. Country report On current developments around the legal profession in Ukraine and UNBA in particular. https://www.e-p-

k.at/fileadmin/user_upload/EPK/EPK_2025/Laenderberichte/ukraine_2025.pdf?utm_
31. Висновок про неприпустимість ототожнення адвоката з клієнтом та втручання в професійні права адвокатів / Комітет захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності Національної асоціації адвокатів України. 27.03.2023.
32. Захист адвокатів – захист правосуддя: відповіді на побоювання щодо нового закону. НААУ. 15.09.2025. https://unba.org.ua/publications/10738-zahist-advokativ-zahist-pravosuddya-vidpovidi-na-poboyuvannya-shodo-novogo-zakonu.html?utm_
33. РАУ закликала Президента підписати Закон про відповідальність за ототожнення адвоката з клієнтом. https://directspeech.news/news/rau-zaklikala-prezidenta-pidpisati-zakon-pro-vidpovidalnist-za-ototoznennya-advokata-z-klijentom
34. Звіти про вбивства адвокатів у Нідерландах (https://www.icj.org/netherlands-icj-extremely-concerned-at-killing-of-lawyer/) , Serbia (https://www.icj.org/serbia-killing-of-lawyer-must-be-urgently-investigated/?utm_) та в Україні (https://www.icj.org/ukraine-violent-death-of-a-lawyer-is-an-attack-on-the-legal-profession/?utm).
35. Gesetzentwurf der Bundesregierung Entwurf eines Gesetzes zur Stärkung der Integrität in der Wirtschaft https://www.bmjv.de/SharedDocs/Downloads/DE/Gesetzgebung/RegE/RegE_Staerkung_Integritaet_Wirtschaft.html?utm_
36. Директива Європейського Парламенту і Ради ЄС 2016/1919 від 26 жовтня 2016 року про правову допомогу підозрюваним та обвинуваченим у кримінальних провадженнях та розшукуваним особам у провадженнях за європейським ордером на арешт. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_020-16#Text
37. Dr. Margarete von Galen. Die Bedeutung der Rechtsanwaltschaft für den Rechtsstaat wird in Deutschland zunehmend geringer geschätzt. https://www.rak-berlin.de/kammerton/ausgaben/ausgabe/ausgabe-07-08-2021/die-bedeutung-der-rechtsanwaltschaft-fuer-den-rechtsstaat-wird-in-deutschland-zunehmend-geringer-geschaetzt/
38. Profession of lawyer: study on the feasibility of a new european legal instrument. Report prepared by Jeremy McBride, consultant, under the supervision of the European Committee on Legal Co-operation (CDCJ). 2021. P. 106. https://rm.coe.int/eng-examen-de-faisabilite-d-un-instrument-juridque-europeen-couv-texte/1680a22790
39. Sabine Leutheusser-Schnarrenberger. Ein Rechtssystem ohne unabhängige Anwälte ist kein Rechtsstaat. 14.02.2024. https://www.freiheit.org/de/ein-rechtssystem-ohne-unabhaengige-anwaelte-ist-kein-rechtsstaat
40. Attracta O'Regan. Access to justice and lawyers' professional independence: a necessary symbiotic human rights union. https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/EUROPEAN_LAWYERS_DAY/2021/EN_article_AOR.pdf
41. Профстандарти адвокатури: міжнародний погляд. *Юридична газета online.* 25.09.2018. https://yurgazeta.com/publications/practice/inshe/ profstandarti-advokaturi-mizhnarodniypoglyad.htm
42. Remarks on the Resignation of Supreme Court Chief Justice Warren E. Burger and the Nominations of William H. Rehnquist To Be Chief Justice and Antonin Scalia To Be an Associate Justice https://www.reaganlibrary.gov/archives/speech/remarks-resignation-supreme-court-chief-justice-warren-e-burger-and-nominations

REFERENCES

1. European Commission. (2023). *Rule of Law Report: The rule of law situation in the European Union (2023).* https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52023DC0800
2. Sunga, L. S. (2023). *Chy vbie viina Rosii verkhovenstvo prava v Ukraini ta Yevropi?* [Will Russia's war destroy the rule of law in Ukraine and Europe?]. Verfassungsblog (in Ukr.).
3. Stadnik, I. V. (2022). Verkhovenstvo prava v umovakh voiennoho stanu [The rule of law under martial law]. *Iurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, (9) (in Ukr.).
4. Irkha, Yu. B. (2023). Dotrymannia verkhovenstva prava ta prav i svobod liudyny v umovakh viiny v Ukraini: problemy teorii i praktyky [Observance of the rule of law and human rights during the war in Ukraine: problems of theory and practice]. *Informatsiia i pravo, 3*(46). http://il.ippi.org.ua/article/view/287088 (in Ukr.)
5. European Commission. (2021). *Rule of Law Report (2021).* https://judicialethicsplatform.nij.bg/wp-content/uploads/2023/06/EC_Rule-of-law-report-2021-CELEX_52021DC0700_EN.pdf

6. European Parliament. (2019). *Protecting the rule of law in the EU: Existing mechanisms and possible improvements.* https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/642280/EPRS_BRI(2019)642280_EN.pdf
7. *Rol advokata u demokratychnomu suspilstvi* [The role of a lawyer in a democratic society]. (2017, June 23). https://protocol.ua/ru/rol_advokata_v_demokraticheskom_obshchestve/ (in Ukr.)
8. Court of Justice of the European Union. (2023, June 5). *Komissiia proty Polshchy [Commission v. Poland]* (C-204/21), ECLI:EU:C:2023:442 (in Ukr.).
9. Dieng, A. (1997). Role of judges and lawyers in defending the rule of law. *Fordham International Law Journal,* (21). https://core.ac.uk/download/pdf/144226178.pdf
10. Kim, S. H. (2023). Reimagining the lawyer's duty to uphold the rule of law. *Illinois Law Review.* https://illinoislawreview.org/print/vol-2023-no-3/reimagining-the-lawyers-duty-to-uphold-the-rule-of-law/
11. Dudnyk, R. M. (2024). Pryntsyp verkhovenstva prava v umovakh hlobalizatsii [The principle of the rule of law in the context of globalization]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriia: Pravo, 5*(1), 66–70. http://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.1.8 (in Ukr.).
12. *Vereinbarung zwischen dem Europarat und dem Rat der europäischen Anwaltschaften* [Memorandum of Understanding between the Council of Europe and the Council of Bars and Law Societies of Europe]. https://www.coe.int/de/web/portal/-/memorandum-of-understanding-between-the-council-of-europe-and-the-council-of-bars-and-law-societies-of-europe
13. Blackwell, N. (2019). *Rule of Law Conference.* Law Society of Ireland.
14. García-Sayán, D. (2022, July 13). *Independence of judges and lawyers: Report of the Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers (A/77/160).* https://docs.un.org/en/A/77/160
15. Boese, V. A., et al. (2022). *Autocratization changing nature? Democracy Report 2022.* Gothenburg: Varieties of Democracy Institute.
16. *Reimagining justice: Confronting contemporary challenges to the independence of judges and lawyers.* (2023, April 13). https://independence-judges-lawyers.org/reports/reimagining-justice-confronting-contemporary-challenges-to-the-independence-of-judges-and-lawyers/
17. *Judges and prosecutors killed in the Philippines (2001–2021): Final report to Supreme Court of the Philippines.* (2021, October 1). https://final-report-to-supreme-court-philippines-1-october-2021-1.pdf
18. Human Rights Watch. (2024, May 27). *Belarus: Crackdown on human rights lawyers.* https://www.hrw.org/news/2024/05/27/belarus-crackdown-human-rights-lawyers
19. *We need to talk about the Rule of Law: Der Rechtsstaatlichkeitspodcast von DAV und Verfassungsblog.* https://anwaltverein.de/de/interessenvertretung/we-need-to-talk-about-the-rule-of-law
20. Cameron, J. D. (2023). *Lawyers under threat: Highlighting their plight.* https://www.justsecurity.org/84880/lawyers-under-threat-highlighting-their-plight/
21. Merton, R. (1958). The functions of the professional association. *The American Journal of Nursing, 58*(1). Lippincott Williams & Wilkins. http://doi.org/10.2307/3461366
22. Komitet zakhystu prav advokativ ta harantii advokatskoi diialnosti. (2023). *Zvit Komitetu zakhystu prav advokativ ta harantii advokatskoi diialnosti za 2023 rik* [Report of the Committee for the Protection of Lawyers' Rights and Guarantees of Advocacy for 2023] (p. 4). https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/Звіт%20Комітету%203ПА%202023.pdf (in Ukr.).
23. Komitet zakhystu prav advokativ ta harantii advokatskoi diialnosti. (2024). *Zvit Komitetu zakhystu harantii advokatskoi diialnosti* [Report of the Committee for the Protection of Guarantees of Advocacy]. https://admin.unba.org.ua/assets/uploads/files/Komitety/Committee%20report/Звіт_Комітету_ЗПА.pdf (in Ukr.).
24. Ministerstvo vnutrishnikh sprav Ukrainy. (2023). *Vidomosti pro zareiestrovani uprodovzh sichnia–bereznia 2023 roku kryminalni pravoporushennia (provadzhennia) za stattiamy 397–400 KK Ukrainy ta rezultaty yikh dosudovoho rozsliduvannia* [Data on criminal offenses registered in January–March 2023 under Articles 397–400 of the Criminal Code of Ukraine and results of their pre-trial investigation]. https://data.gov.ua/en/dataset/8b9b1677-2407-454a-bfa7-76eb638c0ea1 (in Ukr.).
25. Vilchyk, T. (2024). Oboviazky advokata: zarubizhna doktryna [Lawyer's duties: foreign doctrine]. In: *Advokatura Ukrainy: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku:* materialy V Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Kharkiv, December 14, 2023) / eds. T. V. Vilchyk et al. Kharkiv: Yaroslav Mudryi National Law University. 276 p. https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/vnd/zbirnyky-naukovyh-konferenczij/ (in Ukr.)
26. Verkhovna Rada Ukrainy. (n.d.). *Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Kryminalnoho ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrainy shchodo vdoskonalennia vidpovidalnosti za deiaki zlochyny proty osnov natsionalnoi bezpeky Ukrainy* [Draft Law on Amendments to the Criminal and Criminal Procedure

Codes of Ukraine on improving liability for certain crimes against national security]. https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42957 (in Ukr.).
27. Verkhovna Rada Ukrainy. (n.d.). *Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy ta deiakykh inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo udoskonalennia okremykh polozhen pro sudovyi rozghliad ta dosudove rozsliduvannia* [Draft Law on Amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine and Certain Other Legislative Acts to Improve Provisions on Judicial Proceedings and Pre-Trial Investigation]. https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=72224 (in Ukr.).
28. Stefanchuk, M. (2023). *Vidpovidalnist advokativ za zlovzhyvannia protsesualnymy pravamy: shtuchno stvorena problema chy obiektyvna neobkhidnist?* [Liability of lawyers for abuse of procedural rights: an artificially created problem or an objective necessity?] https://unba.org.ua/publications/8841-vidpovidalnist-advokativ-za-zlovzhivannya-procesual-nimi-pravami-shtuchno-stvorena-problema-chi-obiektna-neobhidnist.html (in Ukr.).
29. *Problemy diialnosti instytutu advokatury obhovoryly u Moldovi* [Problems of the functioning of the Bar were discussed in Moldova]. (n.d.). https://zib.com.ua/ua/157780.html (in Ukr.).
30. *53rd European Presidents Conference 2025 in Vienna: Country report on current developments around the legal profession in Ukraine and UNBA in particular.* https://www.e-p-k.at/fileadmin/user_upload/EPK/EPK_2025/Laenderberichte/ukraine_2025.pdf
31. *Vysnovok pro neprypustymist ototozhnennya advokata z kliyentom ta vtruchannya v profesiyni prava advokativ* [Conclusion on the inadmissibility of identifying a lawyer with a client and interference with the professional rights of lawyers] / Komitet zakhystu prav advokativ ta harantiy advokat·skoyi diyalnosti Natsionalnoyi asotsiatsiyi advokativ Ukrayiny. 27.03.2023 (in Ukr.).
32. *Zakhyst advokativ – zakhyst pravosuddia: vidpovidi na poboiuvannia shchodo novoho zakonu* [Protection of lawyers – protection of justice: responses to concerns about the new law]. (2025, September 15). National Bar Association of Ukraine. https://unba.org.ua/publications/10738-zahist-advokativ-zahist-pravosuddya-vidpovidi-na-poboyuvannya-shodo-novogo-zakonu.html (in Ukr.).
33. *RAU zaklykala Prezydenta pidpysaty Zakon pro vidpovidalnist za ototozhnennia advokata z kliientom* [The Bar Council of Ukraine called on the President to sign the Law on liability for identifying a lawyer with a client]. https://directspeech.news/news/rau-zaklikala-prezidenta-pidpisati-zakon-pro-vidpovidalnist-za-ototoznennya-advokata-z-klijentom (in Ukr.).
34. International Commission of Jurists. (2021–2024). *Reports on the killings of lawyers in the Netherlands, Serbia, and Ukraine.* https://www.icj.org/netherlands-icj-extremely-concerned-at-killing-of-lawyer/; https://www.icj.org/serbia-killing-of-lawyer-must-be-urgently-investigated/; https://www.icj.org/ukraine-violent-death-of-a-lawyer-is-an-attack-on-the-legal-profession/
35. Bundesregierung. (2021). *Entwurf eines Gesetzes zur Stärkung der Integrität in der Wirtschaft* [Draft law to strengthen integrity in the economy]. https://www.bmjv.de/SharedDocs/Downloads/DE/Gesetzgebung/RegE/RegE_Staerkung_Integritaet_Wirtschaft.html
36. *Dyrektyva Yevropeiskoho Parlamentu i Rady YeS 2016/1919 vid 26 zhovtnia 2016 roku pro pravovu dopomohu pidozriuvanym ta obvynuvachenym u kryminalnykh provadzhenniakh ta rozshukuvanym osobam u provadzhenniakh za yevropeiskym orderom na aresht* [Directive (EU) 2016/1919 of the European Parliament and of the Council of 26 October 2016 on legal aid for suspects and accused persons in criminal proceedings and for requested persons in European arrest warrant proceedings]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_020-16#Text (in Ukr.).
37. Von Galen, M. (2021). *Die Bedeutung der Rechtsanwaltschaft für den Rechtsstaat wird in Deutschland zunehmend geringer geschätzt* [The importance of the legal profession for the rule of law is increasingly undervalued in Germany]. https://www.rak-berlin.de/kammerton/ausgaben/ausgabe/ausgabe-07-08-2021/die-bedeutung-der-rechtsanwaltschaft-fuer-den-rechtsstaat-wird-in-deutschland-zunehmend-geringer-geschaetzt/
38. McBride, J. (2021). *Profession of lawyer: Study on the feasibility of a new European legal instrument.* Report prepared under the supervision of the European Committee on Legal Co-operation (CDCJ). https://rm.coe.int/eng-examen-de-faisabilite-d-un-instrument-juridque-europeen-couv-texte/1680a22790
39. Leutheusser-Schnarrenberger, S. (2024, February 14). *Ein Rechtssystem ohne unabhängige Anwälte ist kein Rechtsstaat* [A legal system without independent lawyers is not a rule-of-law state]. https://www.freiheit.org/de/ein-rechtssystem-ohne-unabhaengige-anwaelte-ist-kein-rechtsstaat
40. O'Regan, A. (2021). *Access to justice and lawyers' professional independence: A necessary symbiotic human rights union.*

ISSN 1995-6134

https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/EUROPEAN_LAWYERS_DAY/2021/EN_article_AOR.pdf

41. *Profstandarty advokatury: mizhnarodnyi pohliad [Professional standards of the Bar: an international view].* (2018, September 25). *Iurydychna hazeta online.* https://yurgazeta.com/publications/practice/inshe/ profstandarti-advokaturi-mizhnarodniypoglyad.htm (in Ukr.).
42. Reagan, R. (1986). *Remarks on the resignation of Supreme Court Chief Justice Warren E. Burger and the nominations of William H. Rehnquist to be Chief Justice and Antonin Scalia to be an Associate Justice.* https://www.reaganlibrary.gov/archives/speech/remarks-resignation-supreme-court-chief-justice-warren-e-burger-and-nominations

ІНФОРМАЦІЯ ПРО СТАТТЮ (ARTICLE INFO)

Published in:
Форум права: 84 pp. 6–19 (4).

Related identifiers:
10.5281/zenodo.16746426
http://forumprava.pp.ua/files/006-019-2025-4-FP-Vilchyk_3.pdf
http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2025_4_3.pdf

License (for files):
Creative Commons Attribution 4.0 International

Received: 29.08.2025
Accepted: 16.09.2025
Published: 29.09.2025
Available online: 29.09.2025

Cite as:

Вільчик, Т. Б. (2025). Роль адвокатури у забезпеченні верховенства права та гарантії її незалежності. *Форум Права, 84*(4), 6–19. http://doi.org/10.5281/zenodo.16746426

Vilchyk, T. B. (2025). Rol advokatury u zabezpechenni verkhovenstva prava ta harantiyi yiyi nezalezhnosti [The Role of the Bar in Ensuring the Rule of Law and Guaranteeing its Independence]. *Forum Prava, 84*(4), 6–19. http://doi.org/10.5281/zenodo.16746426

Форум права Форум права Форум права